

Жиба даруймо воду!

Тому, що добра була покійнычка, справивъ Тодосій Кузьмакъ обидъ за неныну душу въ четверъ, умысне въ скоромный день. Прийшли сами газды. Не хапалыся до-дому, харчувалыся, то молылыся, то згадували небижку добрымы словамы, то зновъ харчувалыся и говорылы „оче-наши“ такъ ажъ за полуденокъ. Саме теперь выйшли на толоку, поставалы та балакають, але вже не про небижку; голосно балакають, видай и сердыто. Може й посадають соби тутъ на смерековыхъ колодахъ, а може й ни. Въ недилю сходяться вони тутъ звычайно и сыдятъ та й такъ балакають. Сьгодні булы на обиди, то такъ якъ бы недиля, весь день пиде. Ни, такы й не збираються сидаты, вымахують рукамы и що-разъ голоснійше переговорюються. Чогось таки сердыти...

— А то, бигме, ока яніе: теряй робитныка зъ хаты, купуй таблыци та ры с а кы, плзты штрофъ, та й ще воды не пый,—ремствувавъ Илашъ Бокатій.

— А я вамъ що казавъ, якъ ще лышень зачалы булы класты отту гамарню, остатня бъ имъ зъ нею година!—прыповидавъ сердыто Штефанъ Прыськивъ.—Га-а? Я не казавъ: не даймо грунтъ, най соби на вулыци кладуть школу? Ну, а теперь яка клопоція? Обигнатыся! „годи! Лышень штрофъ, та й штрофъ, та й штрофъ!“

— Ще якый штрофы!—доповивъ хтось зъ гурту, що прытакувавъ бесиди розлюченыхъ бадикивъ *).

*) Бадика—голова въ сем'и, господарь.

— Тагы останню сорочку зъ тебе здеруть, якъ не заплатышь!—
крычавъ Илашь.

— Сѣдухы зъ тебе выженуть!—перебывъ Штефанъ Прысь-
кивъ.—Отъ май генъ-тамъ мій Андрійко, а то дытына, знаете,
куме Ила', ледве видъ земли виросло...

— То такы прыземокъ,—перехопывъ гуртъ.

— Ну, то выдыте, ото якось я вытисую соби скворыни, а та
прымха звычайно, якъ дытына: де не посады, тамъ выросте,—вхо-
пыла мени з-пидъ руки нижъ та й ну майструваты. Я черезъ
часъ обзыраюся: нема ножа та й дытыны нема. Агій, гадаю соби,
яке мале, а яке спрытне. Йду по-за обирныкъ, а воно сыдыть
скулене коло довбни, нижъ на земли, а саме вамъ таке на твари,
якъ чесане полотно.—Мой, хло', що тоби таке?—кажу, а воно
ничого. Я глыпъ—авъ нього сорочечка кровависька.—А се видкы
кровь?—кажу, а воно ничого, лышь блиде та й блиде. Хапъ я
його за руку, а на руци вамъ плесо: кровь та й кровь та й
сама кровь. Рахую пальци, а пальцивъ на руци п'ять безъ
одного.

— Порубалося!—пидкынувъ Илашь.

— Най ся пречъ каже, порубалося!—повторывъ гуртъ и по-
кывавъ головами.

— Такы пры самій долони, якъ бы видмирывъ, бо то, вважае-
те, нижъ гострый, а въ дытыны кистъ яка? Шахнувъ разъ, та й
палець видлетивъ!

— А якъ же—то жъ якъ храбусть*), крый, Боже, лышень
видъ прыгоды.

— А я соби миркую: быты биду, чы не быты? И одно жаль, и
друге не добре, бо то, вважаєте, такъ якъ свое тило. Беру я та
й нибы сварю, а самъ соби думую: „слава Господеви, не буде зъ
тебе ни шкильныкъ, ни жовниръ!“

— Добра прыгода лучылася, хочъ бы й мому Фылыпкови така!—
сказавъ Илашь

— Йй, най Богъ крые, бадіку Илаше, васъ видъ усякою пры-
годы та й усихъ насъ хрещеныхъ!—протестувавъ руками прызем-
куватый Юрко Бросюкъ.—А якъ бы такъ бувъ видтявъ соби ру-
ку, та й годуй калику циле жыття?

*) Храбусть—молоде лыстя капусты.

Одни зъ гурту прытакували Юркови, а други невгавно слухалы Штефана, що оповидавъ дальше:

— Спыннвъ губкою дытны кровъ, видшукавъ у термитю палець та й несу його до профецьрки, най дывтыся.—„Я прышовъ, кажу, замендуваты вамъ, пани профецьрко, що мій Андрійко вже до школы не ходытyme.“—А вона каже:—Яки вы, чоловіче, дывни, та то вамъ липше, якъ ваша дытна буде знаты лумара. Теперъ скризъ треба пысьма, а у війську щбб буде робыты вашъ Андрійко?—„Ни, кажу, мій Андрійко не пиде до війська.“—Або вы знаете, чы не пиде?—„Знаю,“ кажу.—Тутъ усмихнувся Штефанъ Прыськивъ такымъ усмихомъ, що малюе на лыци вдолення зъ самого себе.

— Бодай васъ, бадику, неволя втяла, яки вы смишни!--прожартувавъ де-хто.

— Такы знаю!--кажу, та й вытjагаю Андрійкивъ палець.—А дывиты!--А вона вамъ глыпнула та й сторопила. Поблидла та й ани дыхне.

— Эй, бадю, зумылася!--задывувався Илашъ.

— А теперъ,—кажу,—знаю, чы не знаю?

Штефанове лыце роз'яснылося дужче видъ усмиху, а права рука пиднеслася вгору, наче бъ такджъ дожыдала видповиди на завдане пытання. На лыцяхъ згуртованыхъ бадикивъ промайнувъ тежъ легкий смихъ.

— Идить геть, чоловіче,—каже вона мени кризь сылу. Такъ недобре їй стало. Кынувъ я їй палець, пишовъ до хаты та йничого день,ничого й другый, и тыжденьничого. Ажъ позавчора сыжу соби въ хати та кручу налыгача, а то рыпъ—входыть здекуцыйныкъ.—Платы, каже, за хлопця штрофъ, або забираемо!

— Эй падочку, а то, бре, погана душа подала на штрофъ!--сердыто видгукнувся Илашъ вразъ изъ гуртомъ.

— Тыфу на таке, кажу, таже мій Андрійко видрубавъ соби палець.—То ниць, каже, най соби про мене ногою пыше; платить! Я вже розлютывся та й кажу:—То якъ то, школа вже старша видъ війська?—Старша чы не старша, платить,—каже. Беру я та й платю, абы не грабувавъ.

— То не йе одлукъ права; нашъ найяснійшы тато не давъ таке право,—зъ цилою певнистю доказувавъ обуреный Илашъ.

На його чоло набиглы зморшки; то не таки зморшки, що хвильово виступають на погідному ривному чоли пана, колы винъ сердтыся на свого слугу за невадату услугу, а таки соби прости своєридни зморшки мужыцького чола.

— Мой, безпалького й до війська не возьме, не то до школы,— крыкнувъ Семень Дранчукъ.

— Лышь глыпне, махне рукою, та й—пашовъ, каже, кулешу йисты!—додавъ Грыць Клымивъ.

— То не по правди, куме Штефа!

— То драча, куме Ила!

— Драча! драча!— видгукнулысь бадикы.

Де-хто затыснувъ кулакъ и мовъ бы намирявсь ударыты спильныкивъ тои „драчи“, де-хто сплеснувъ въ долони и заломлювавъ руки. А Илашъ лютувавъ дали:

— Або то по правди, що въ мой керныци воды нема, видколы у школи выкопалы керныцю? Сьогодни йде моя Палагна воды набраты, а то сухо якъ на прыдилку. Миркуйте соби, люде!...

— Та то й у мене такъжъ вода десь пропала!—крыкнувъ Илашъ.

— И въ мене, и въ мене нема воды, и въ мене!—повторялы бадикы.

— А хто жъ закравъ намъ воду, якъ не школа? Доки тамъ не було керныци, то вода скризь була. А то собачи бештыфранты *) примостылы якусь зализну каблуку, що лышь посипай, та й уже дэюрыть вода изъ усихъ жылъ.

— Школа закрала намъ воду!—гукнувъ Илашъ.

— Школа закрала намъ воду...

— Мой, люде добри, а мы сьому терпимемо? Богъ давъ воду для всихъ, не лышь для школы. Засыпмо керныцю коло школы, за се права не буде!

— Такы такъ, що не буде!—загувъ гуртъ.—Ходимъ, засыпмо та й уже. Най пье кровъ з-пидъ нихтивъ. А то, бадю, навить воду намъ укралы, мой бре, воду намъ укралы!...

На-сампередъ выкопывся зъ гурту одынь бадика, пройшовъ люто килька ступнивъ, спынився, оглянущя, чы не йдутъ за

*) Хытруны, майстри.

нымъ инши, и гейбы на зазывъ выкыкувавъ голосно: „Мой, бре, воду намъ укралы!“ За нымъ намирывсь другый, третій, четвертый и повторялы те жъ саме, оглядаючысь на иншыхъ. Нарешти рушылы вси зъ толоки й попрямувалы до школы.

Закымъ ще сонце пишло на видпочынокъ, зупынылось на одному гирському шпыли, такъ якъ зупыняється на порози маты, колы пры видходи въ далеку сторону прощається зъ своимы диточкамы. Його золоте проминня—то свитляни ныточкы, що прыдаються на нызанкы для мрїи палкои надїи. На ныхъ нанызують свои мрїи стари й молоди, багати и вбоги, паны й мужыкы. Кожному бажається иншой речи, тымъ и мрїи у всихъ не однакови. И соняшне проминня грае усякымы краскамы, що непомитно злываються въ одно чудове сяво. А мужыкови мрїи чорни; що жъ йому всюды дїється кривда, тому й не выдко ихъ мижъ иншымы. Багацькы та панськы закрывають ихъ собою. Люде жъ знають звычайно тилькы ясни, золоти мрїи.

Золотымы краскамы надїи любувалась молода учителька, що недавно спровадылась до сього села, въ котрому „шкильна керныця закрала людянь воду“. Вона зъ повнымъ энтузіязмомъ почувала гирку долю народа. Працюваты, невгавно працюваты для його добра и вчыныты його щасльвійшымъ—то була ии мета, ии идея. А мрїи? Мрїи стелылись золотымъ проминнямъ надъ тымъ самымъ риднымъ народомъ, але народомъ, що двыгнувся завдякы ии працы изъ тмы тьменной. Вони такъ и сяють передъ нею и ще дужче загривають своимъ тепломъ ии идею. И не прыгасають вони, а могли прыгаснуты. Темнота, яку розигнаты вона бажала, могла прыгасыты ихъ. Але вона знала свїй народъ и не попадала въ роспуку, колы зустринулась зъ його темнотою. Ии вважאות люде на сели своимъ ворогомъ, але те промыне. „Все те черезъ темноту“—думала соби. Не разъ доводылось ии видчуты наслідкы тои темноты: отъ недавно прыносывъ Илашь видятый палець свого сына, якъ документъ на увильнення видъ школы—и вона зомлила була тоди. А Семень Дранчукъ жадавъ видъ неи волосся зъ головы, щобъ пидкурыты сына, що мовъ бы то перелякався ии въ школы,—але то марныця. Счезне темнота, а тоди опыныться вона въ ясній краини радощивъ. Тилькы працы, працы!

И вона працювала...

Сьогодні вона веселіша, ніж звичайно. Дити щебечуть на її питання, як молоденькі пташенята в лузі. Радіють дити і вона собі радіє. А сонце прощається з високого шпеля; заразь зайде і завтра вернеться, бо такь мусуть.

Наука скинчылась, дити помолылись, але не квапляться додому, як кожного дня. Нибы шапокь шукають, нибы пани учительци ще щось сказаты хотять на видхиднимь.

— Прошу пани,—промовывъ несмило Фылыпко Бокатій,—намь туть такь добре, що и йты не хочеться!

— Дуже красненько, дороги диточки!

— Пани дуже добри,—проговорылы вси разомь.

— Прошу пани,—говорывъ дальше несмильвымь голосомь Фылыпко,—прошу пани, чы я буду попомь?

— Будешь, сынку, лышь слухай мене такь дали,—видповила зь усмихомь учителька.

Фылыпко почервонивъ, кынувся цилуваты руки учительци и вийшовъ, а за нымь те жь саме робылы и йго товарыши.

Учителька стала у викни и споглядала радисно за дитворою. Передь нею выступылы її мрії, що стельылись на соняшнимь проминни, але ихъ перервалы на хвылыну невыразни, хочь голосни крыкы громады, що саме надходила.

— Засыпмо, такы засыпмо... права не буде... нашъ найяснійшый тато...—крычалы люде одынъ напередь другого.

Учителька не чула сливъ, чула тилькы голоса; її здавалось, що се батькы йдуть звидкысь-то пидохочени. Такь не разь бувало.

Дитвора побигла на зустрічь крыклымь бадикамь. Звисно, диты—цикави. Але крыкы прытыхлы, бадикы зменшылы ходу.

— Дьедыку,—лебедивъ Фылыпко, прыгортаючысь до Илаша Бокатія,—мени казала пани, що я буду попомь!

— Дьедю, дьедыку, вамь прыйшовъ фирлидунокь; стоить такь, що Штефанъ Прыськывъ мае терминъ на п'ятницю, видь завтра за дви недилы,—роповидавъ безпалькый Андрийко.

— Дье, дьедю, завтра прыйдуть до насъ пани; казалы, що прынесуть лыкы нашій Настуньци,—щебетавъ маленький Петрыкь Бросюкывъ.

— Дье, дье, дье, дье, дье...—загомилы диты, що зрадилы, зустрившы своихъ батькывъ, и дилылысь зь нымы своїмы радошамы.—Наша пани така добра!..

А батькы? Вони стали, якъ не ти. Позыралы то на дитей, то на себе, то спльовувалы, то чухалысь по-за вуха. Самы не зналы, що робыты; вони засоромылысь.

Учителька, побачывши ихъ такымы супокійнымы, жалувала, що передъ хвыльною въ думци судыла ихъ, буцимъ то вони пидохочени. Жалкувала и веселійшала.

— Се, куме Штефа', то... то... хиба... даруймо?—видизавсь по хвыли замаруджений Илашъ.

— Та я такъ же такъ миркую, куме Ила'!

— А якъ же, а якъ!... бигме, даруймо! — говорывъ Юрко Бросюкъ.

— Такы такъ, що хиба даруймо воду!—озвалысь други.

И безъ прощання стали скорійше росходытыся зъ дитьмы, кожний у свій бикъ—та й кланялысь нызенько учительци, що стояла у викни и дальше снувала свои мріи.

